

Vývoj československé měny v letech 1918 až 1939
Evolution of the Czechoslovak currency in the years 1918-1939.

Moje diplomová práce se věnuje vzniku a vývoji československé měny v letech 1918 až 1939. Práci jsem rozdělil do dvou hlavních částí.

Cílem diplomové práce je popsat vývoj československé měny v letech 1918 až 1939 a zmínit se o osobnostech, které měli největší podíl na jejím vzniku. Dále se pokusím objasnit příčiny problémů, které nastaly v průběhu vývoje československé měny a vyložit svůj vlastní názor.

Hlavním přínosem této práce je snaha zpracovat ji tak, aby zde byly uvedeny jak teoretická pojetí tak i skutečné praktické činy československých ekonomů. Jednotlivá období jsou přiblížena a rozebrána na konkrétních datech.

V první části se věnuji ekonomickým směrům, které v té době byly nejvýraznější. V první polovině dvacátých let to byl především neoliberální směr, který v Československu nejvýrazněji zastupoval Alois Rašín. Ten byl zastáncem směru, který zdůrazňoval kovový základ měny. Alois Rašín byl povolán do funkce ministra financí v první Kramářově vládě. Největší úkol který před ním jako ministrem financí stál, byla měnová reforma v březnu 1919. Šlo mu o současné řešení dvou problémů. Osamostatnit měnu nového státu, tedy provést oddělení peněžního oběhu od rakousko-uherské měny a od peněžního vývoje v ostatních nástupnických státech a zvýšit kupní sílu nové měny tlakem na pokles domácí cenové hladiny. Rašín současně s deflační politikou zhodnocování koruny začal naplňovat svůj cíl, že československá měna ve své konečné fázi musí být měnou zlatou.

Od druhé poloviny dvacátých let to byl především směr Karla Engliša, který vycházel z jeho originální teleologické hospodářské teorie. Engliš odmítal definice peněz, které spojovaly peníze s určitým statkem, například se zlatem. Viděl v každé peněžní jednotce vždy určitou kupní sílu. Karel Engliš byl po dvacet roků v centru dění československé měnové a finanční politiky. Nejprve jako přední člen finančního výboru Národního shromáždění a pak jako ministr financí střídavě v šesti vládách v letech 1920 až 1931 a potom jako guvernér Národní banky československé v období 1934 až 1939. Karel Engliš vystupoval od počátku důrazně proti Rašínově deflační politice. Byl zastáncem nominalistického pojetí peněz, k určení kupní síly peněz vývojem hospodářských čísel, hlavně důchodů a cen. Snažil se stabilizovat kupní sílu koruny na

dosažené úrovni. Ve funkci guvernéra Národní banky československé byl Engliš nekompromisním obhájcem stability československé koruny.

Dále to byl směr českých keynesiánců, zastupovaný především Josefem Mackem. Odmítal všechny úvahy i všechna opatření k obnově zlatého standardu nebo vůbec k jakéhokoliv spojení koruny se zlatem, tedy Rašínovu koncepci. Z teoretického i praktického hlediska byly zvláště závažné velmi ostré a nekončící kritiky emisní politiky Národní banky československé, jmenovitě Karla Engliše at' už jako guvernéra banky nebo jako teoretika. Vycházela z přesvědčení, že emisní banka má svou peněžní politikou podporovat rozběh výroby po krizových letech, působit podnětně na investování a na zvyšování zaměstnanosti.

V druhé části popisuji a rozebírám chronologický vývoj československé měny od roku 1918 až do roku 1939. Nový stát převzal všechny staré nejen právní, ale i ekonomické instituty polofeudálního Rakouska-Uherska. Radikálnější zákrok na odluku československé měny byl proveden teprve 1. března roku 1919, jednalo se o okolování bankovek. Jako první československé peníze byly vydány státopky v hodnotě 100 Kč. Postupně byly vydány další hodnoty a raženy drobné mince. Protože v Československu neexistovala centrální banka, připravovalo novou měnu ministerstvo financí, konkrétně jeden z jeho útvarů - Bankovní úřad ministerstva financí. Obstarával funkce státní cedulové banky, které do jeho zřízení ještě vykonávaly filiálky Rakousko-uherské banky na území Československa, až do zahájení činnosti Národní banky československé v roce 1926. Národní banka československá měla za úkol, aby udržovala poměr československé koruny jako měnové jednotky k plnohodnotným zlatým měnám na úrovni posledních dvou let před zřízením cedulové banky, tedy na úrovni let 1924 a 1925. Dále byla banka povinna starat se o oběh platidel, o jejich správné působení ve státě, o poskytování úvěrů obchodu, průmyslu a zemědělství. Národní banka československá měla výhradní právo vydávat bankovky. Po zřízení Národní banky československé jako cedulového úřadu přešly do oběhu bankovky. Československá měna byla od roku 1919 budována jako měna papírová s krytím drahými kovy a s určením pozdější směnitelností za drahý kov, která však nikdy nenastala.

V roce 1929 se už začala neodbytně projevovat těžká světová hospodářská krize, která zanechala svoje stopy i na československé měně. Do světového deflačního procesu bylo strženo i Československo. Koruna byla v roce 1929 spoutána se zlatem a proto se

světové zhodnocování zlata projevilo v československých podmínkách stejně jako v jiných zemích tedy obecným deflačním tlakem na cenovou hladinu a měnový kurz. Názory na postup řešení této deflační krize se lišily.

Po devalvacích se po roce 1936 cenový i měnový vývoj stabilizoval. Průmyslová a zemědělská výroba se rychle zotavovaly, vznikaly velmi příznivé podmínky zejména pro investování do exportních oborů. Na rozběh výroby působily i velké výdaje do zbrojního průmyslu. Bylo to však velmi krátké období. Nebezpečí agrese nacistického Německa se rok od roku prudce vyhrocovalo.

Podle mého názoru se jednalo o úspěšné období naší měny, ale netrvalo dlouho. Již v roce 1939 začala být naše československá měna rozvracena nacistickou okupací. Po druhé světové válce, která skončila v roce 1945, nebyl čas k nápravě měny na úroveň, která byla před ní. K moci se brzo dostávají komunisté, kteří mají odlišný pohled na hospodářství a také na měnu.

Nejkontroverznějším počinem ve vývoji naší měny byla bezesporu deflační politika Aloise Rašína. Někteří ekonomové se domnívají, že deflační politika, kterou uskutečnil, byla pro naši ekonomiku jen velká pohroma. Můj názor na deflační politiku Aloise Rašína je v celku pozitivní. Myslím si, že v té době realizovat deflační politiku byl správný krok, ale zvolil bych mírnější deflační politiku a to měnovou politiku udržování absolutního množství peněz, tak aby cenová hladina klesala postupným tempem. Nezvolil bych politiku stažení oběživa formou nuceného vkladu. Domnívám se, že politika měnové stabilizace podle Karla Engliše by nebyla schopna odolat inflačním tlakům, které při vzniku Československa působily.